

Tıp ve Eczacılık Sembolü Yılan

Doç. Dr. Ali Haydar BAYAT*

Günümüzde sağlıkla ilgili kurumlar ve meslekler yılanın ağaç, dal, kadeh gibi çeşitli eşyaya sarılmış bir şekliyle sembolize edilmektedir. İlk bakışta bu sevimsiz, soğuk yaratık ile mesleklerimizin ilgisi insana şaşırtıcı gelebilir. Fakat bu sembolizmin kaynağını geçmişe doğru araştırdığımızda, sağlıkla yılan arasındaki ilgiyi tesbit edebilmekteyiz. Ancak yılan hakkındaki düşünceler o dönem inançları içinde o kadar çeşitlidir ki bunları birbiriyle mukayese ederek bir sonuca ulaşmak zordur.

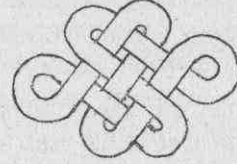

1

Mitolojik dönemde, yılanın diğer hayvanlara göre, ayakları olmamasına rağmen hızla hareket edebilmesi, ağaçta, yer altında, suda yaşayabilmesi, keskin gözlü ve işitme duyusunun hassas olması, göz kapaklarını kapatmadan uyuyabilmesi gibi farklı özellikleri sebebiyle kutsal bir varlık sayılmış ve ona korku ile karışık saygı gösterilmiştir. Bu da insanoglunu yılanla tapmaya kadar götürmüştü, onun koruyuculuğuna sığınmıştır.

Aynı dönem inanışları arasında yılanla müşterek hayat ağacı sembolü vardır. O dönem insanları

hastalıklarımızda tedaviyi ve ölümsüzlüğü vereceğine inandıkları bitkileri de yılanların koruduğuna inanırlardı.

2

Yılan sembolizminin çok yönlü olmasına rağmen onu bir ana fikirde toplamak mümkündür: Aşığıda çok kısaca açıklanan Gılgamış efsanesinden kaynaklanan ebedi hayat otunu yediğinden dolayı her yıl derisini değiştirerek kendini yenilediğinden ölümsüzlüğün ve doğurganlığın sembolüdür.

Yılanın mitolojide ne zaman ve nerede ortaya çıktığı kesin olarak bilinmiyorsa da M.Ö. 3000 lerdan itibaren eski doğu mitolojilerinde önemli bir rol oynadığı görülmektedir. M.Ö. 2600 yıllarına ait Mezopotamya eserlerinde yılanla ilgili rölieflere ve efsanelere rastlanmaktadır. Bunlar arasında en önemlisi Gılgamış destanıdır. Bu destana göre Gılgamış adlı kahraman denizin dibinden çıkardığı, canlıya ölümsüzlük veren otu bir yılanla kaptırmış. Yılan bunu yediği an derisini değiştirerek gençleşivermiş. Mısır mitolojisinde de önemli bir yer tutan yılan, Mısırlılara mukaddes bir şehir olduğuna inanılan Teb şehrinin koruyuculuğunu üzerine almıştı. Hindistan'da Siva kültünyılan fal-

lizm ve cinsî gücü temsil etmekteydi.

3

Yunanlılar bir kısım bilgilerini ve mitolojilerini daha eski Mezopotamya ve Mısır dünyasından aldıklarından burada da yılan ebedi hayatın bir sembolü olarak kullanılmıştır. Yunan Mitolojisinin tıp tanrısı olarak bilinen Asklepios da heykellerde ve resimlerde hayat ağacını sembolize eden bir bastona sarılmış yılanla beraber gösterilmekteydi. Bundan dolayıdır ki Asklepiyonlardaki tedavi metodları arasında hastayı zehiri alınmış yılanla ısirtmek da vardı.

4

Günümüz batı medeniyeti kaynağını antik Yunan dünyasından aldığından, Hıristiyanlığın ortaya çıkışından sonra eski inanışların

bir kısmı şekil değiştirerek devam edegelmiştir. İşte Asklepios inancı ortadan kalkmasına rağmen onun sembolleri arasında olan yılan ve baston (hayat ağacı) sağlık konularını temsilde kullanılmaya devam etmiştir. Bu arada hekimlik dala sarılmış bir yılanla, eczacılık da kadehe dolanmış bir yılanın kadehin içine zehirini akıtırken gösteren amblemlerle sembolize edilmiştir.

5

Türk hekimlerinin kullandıkları amblem ise Orta Asya Türk kültüründen gelmektedir. Türklerce birbirine sarılmış iki yılanın ifade ettiği mutluluk zincirinden ilham alınarak yapılmıştır. Ash 1235 lerde Çankırı'da bulunan bir hastanenin duvarında mevcuttur. Eczacıların da kullandığı rozetin mermerden yapılmış bir şekli aynı hastane içinde bulunmuştur.

Şekiller

- 1— 3— Sağlıkla ilgili amblamlarda yılan.
- 2— Türklerde mutluluk zinciri olarak kabul edilen birbirine dolanmış iki yılan.
- 4— Çankırı Hastanesindeki (1235) birbirine dolanmış yılanlar
- 5— Tarafımızdan çizilen toksikoloji amblemi (İçindeki vezoya sarılmış yılan vazosu Çankırı Hastanesinde bulunmuştur.)

* Ege Tıp Fakültesi, Deontoloji Ana Bilim Dalı.

Fazilet Eczanesi Oyun Yönetmeni Semih Sergen İle Bir Söyleşi

İzmir Devlet Tiyatrosunun repertuarındaki oyunlardan biride **FAZİLET ECZANESİ** idi. Odamız bu oyuna topluca bilet alarak meslekdaşlarımızı biraraya getirmiş oldu. Büyük ilgi gören bu oyunun yönetmeni Semih Sergen'i, bültenimizin sanat sayfası yönetmeni Yalçın Ulukaya ziyaret ederek bir söyleşide bulunduk.

Y. ULUKAYA — Devlet Tiyatrosu, «Fazilet Eczanesi»ni repertuarına nasıl aldı?

S. SERGEN — Fazilet Eczanesi yedi yıl önce İstanbul'da sahneye konmuştu. Bu yıl da sahneye bir oyun koymam söylendiğinde; altı, yedi oyun önerdim. Bunların içinde Fazilet Eczanesi de vardı ve bu oyun tercih edildi. Böylece sahneye koyduk.

Y. ULUKAYA — Dönem eczanelerinin oyun plânına yansıyan görüntüsünü ve yine o dönem meslek yaşamını simgeleyen, eczacı ve çevre davranışlarını nasıl saptayabildiniz?

S. SERGEN — Fazilet Eczanesinin konusu, İstanbul'da Boğaz'da Ellili yılların başlarında geçer. Ben zaten oralarda yaşamış ve o dönemi görmüş bir insan olduğundan; konu, davranışlar ve ortam bana yabancı değildi. Ayrıca, o dönem İstanbul insanı çelebi yaradılışlıydı.

Saksısında yetiştirdiği çiçeğe, komşusuna, beslediği hayvanına, müşterisine, hep sevgiyle, dostluk-

la, yardım çabasıyla yaklaşırdı bu çelebi insan. O dönem eczacısının da böyle olması doğaldı. Ayrıca, o dönem insanların, ustaysa yetiştirdiği kalfasına, çırağına sevgisi sonsuzdu. Kalfaların ve çırakların da ustalarına sevgi ve saygıları büyüktü. Üstelik, her meslek grubunda bu hemen hemen böyle idi.

Y. ULUKAYA — Oyunun dekoru, malzemesi ve özgün mesleksel düzenlemeler için Eczacı Odasından isteyebileceğiniz bir şeyler var mı?

S. SERGEN — Eczacı Odasından bu konuda bir dileğimiz olmadı. Olabilirdi. Buna karşın, eczacı dostlara danıştım. Hatta bunlardan biri, uzun yıllar Kütahya Sosyal Sigortalar Hastanesi başeczacılığını yapmıştı. Ona danıştığım şeyler oldu. Ayrıca, dekoratör arkadaşlarım, isteğim üzerine, çevrelerindeki eczacılarla konuşup deneyimlerinden yararlandılar ve bilgi aldılar; eczaneleri incelediler.

Y. ULUKAYA — Oyunda didaktik (öğretici) olmayan metnin de yardımıyla yer yer klâsik tiyatroyunun yapısı zorlanarak, epik tiyatroyunun eşğine geliniyor mu?

S. SERGEN — Hayır, böyle bir şey söyleyemeyiz. Eczacı Kalfası Yusuf'un, oyunun başında ve finalinde, seyircilere ve dekorlara bakarak yaptığı monologlar bu izlenimi vermiş olabilir. Haldun Ta-

ner'in hemen hemen bütün oyunlarında bu vardır. «Sersem Kocanın Kurnaz Karısı» da böyledir. Buna yazarın tarzı demek, daha doğru olur.

Y. ULUKAYA — Oyun metninde geçtiğine göre, «Fazilet Eczanesi sahibi, havanda yaptığı ilâca sevgisini de katıyordu». Günümüzde hazır (spesiyal) ilâca da sevgi katılıyor mu sizce?

S. SERGEN — Tabii ki elde yapılan ile makinayla yapılan arasında, yapısal açıdan fark vardır. Ama, önemli olan aynı sonucu vermesidir. Dilerim, hazır ilâçlar da sevgi ile yapılıyor olsun.

Y. ULUKAYA — Eczane eczacılığının «Fazilet Eczanesi» dönemindeki uygulaması ile şimdiki uygulaması arasında, ne gibi ayrımlar ve değişim vardır sizce?

S. SERGEN — Olduğu kuşkusuz. En azından günümüzde eczacının işi kolaylaşmıştır. Yapmak yerine, yapılan hazır ambalajlı ilâci satmak durumundadır.

Y. ULUKAYA — Bu değişim, işlevsel açıdan, eczane eczacısının yararına bir değişim olmuş mudur?

S. SERGEN — Bunu siz eczacılar daha iyi bilebilirsiniz. Bu konuda konuşmaya, bilgi azlığım nedeniyle, yetkili değilim.

Y. ULUKAYA — Oyun izleyicide ne tür duygular uyandırıyor sizce? Bu konuda gözlemlerinizi oldu mu?

S. SERGEN — Bu, benim üzerine fazlaca eğildiğim bir konudur. Hatta, oyunun genel provalarını halka açık yaptım. Sonra da izlenimlerini öğrenmeye çalıştım. Tepkilerini gözledim. Bu oyun, izleyenlerini düşündürmüştü; sırasında güldürebilmiş; sırasında burukluk verebilmiştir. Bizce önemli olan da halka bir şeyler verebilmektir.

Y. ULUKAYA — Bu küçük söyleşi için teşekkür ederim sayın Sergen.

S. SERGEN — Ben de teşekkür ederim.

SSYB GENELGELERİ

Aşağıda isimleri, ruhsat tarih ve numaraları ile seri numaraları yazılı ilaçların piyasa kontrolü yaptırılan inceleme ve analizleri sonucunda, formülüne farmasi tekniğine veya Türk Farmakopesine uygun olarak imal edilmedikleri tespit edilmiştir.

Bu sebeple ilinizde mevcut hastane, ecza deposu, eczane, ecza dolapları vesair bütün sağlık müesseselerindeki mevcutları tespit edilerek yalnız bildirilen bu serilerin satış ve kullanılmaktan men edilmelerinin ve yapımcıları hakkında yapılacak kanuni işlemin neticesine kadar mühür altında muhafaza edilmelerinin sağlanmasını rica ederim.

Doç. Dr. Feridun Gökırmak
Müsteşar
Bakan Adına
İmza

1— HOSTACAİN FORTE AMPUL
Seri No. 2 G 08AAH (8.7.1982) (T. HOECST)

2— EUPHYLLIN AMPUL Seri
No: 2463 (13.5.1981) Ambalajında
eski ruhsat tarih ve numarası 28.
6.1965 tarih ve 76/79 kayıtlı) (TEK
SİMİ İL. SAN.)

3— DEKSAMİSİN GÖZ KULAK
DAMLASI Seri No: 1C (9/1982 - 9/
1983) (D.İ.F.)

4— FERRO-VİTAL DRAJE Seri
No: 209016 (Eylül 1982) (ECZACI-
BAŞI)

5— ATROPİN SO4 1/2 mg AM-
PUL Seri No: 82856 (HAVER)

6— ADRENALİNE CODEX 1/2
mg. AMPUL Seri No: 81307 (HA-
VER)

7— KAF ŞURUP Seri No: 034
(80-6-27) ve (033) 80-C-27 (POLİ-
FARMA KOLL. ŞTİ.)

8— DERİKOL YARA TOZU Seri
No: 81 C14 (4 Mart 1981 - 1 Mart
1983) (GÜRAY İLAÇ SAN.) 81 C
14 (Mart 1981 - Mart 1983); 81 L
02) (Ekim 1981 - Ekim 1983)

9— DERMATOL, Seri numarasız
(İLFAR LAB.)

10— DERMATOL YARA TOZU
Seri Numarasız (GALEN LAB.)

11— ALGOPAN TABLET Seri No:
101007 (EN İLAÇLARI)

12— T. DERİKOL YARA TOZU
Seri No: 82 A 44 (Ocak 1982 - Ocak
1984) 82.C.05 (MART 1982 - MART
1984) GÜRAY İLAÇ SAN. - KES-
KİN LAB.)

13— DEPO - MEDROL 40 mg.
Seri No: 124405, 124404 (ECZACI-
BAŞI)

14— MAKSİPOR ENJECTABL
FLAKON 250 mg. Seri No: 2 E765
(5.1982 - 5.1984) (FAKO)

15— MAKSİPOR ENJEKTABL
FLAKON 500 mg. Seri No: 2 E 734
(5.1982 - 5.1984) (FAKO)

16— MAKSİPOR FLAKON 1000
mg. Seri No: 2 K 1380 (10.1982 -
10.1984), (2F783 6.1982 - 6.1984)
(FAKO)

17— % 5 DEKSTROZ LAKTAT-
LI RİNGER SOLUSYONU Seri No:
822265 (HAVER)

18— DEKSTROZSUDAKİ SOLÜSYONU Seri No: 822217 (HAVER)

19— PENİSİLİNE G POTASYUM 1.000.000 Ü.I. Seri No: 2H 5041 (8.1982 - 8.1985) (İ.E.)

20— SÜPOLAKSİN «B» SUPPOZİTUVAR Seri No: 816 (SANO LAB.)

21— LİMESİKLİN KAPSÜL Seri No: 1 M-16 (ANKA İLAÇ SAN.)

22— İZOTONİK SODYUM KLORÜR SOLÜSYONU Seri No: 1508.277.2 (ECZACIBAŞI)

23— % 5 DEKSTROZ SUDAKİ SOLÜSYONU Seri No: 810 142-2 (ECZACIBAŞI)

24— C VİT AMPUL 500 mg. Seri No: 2.06.146 (SANDOZ)

25— AFRO TABLET Seri No: 81L49 (KESKİN LAB. SAN.)

26— KODİYON TABLET Seri No: 81K06,81K91 (KESKİN LAB. SAN.)

27— % 0,9 İZOTONİK SODYUM KLORÜR Seri No: 822253, 821055, 822158 (HAVER)

28— ATROPİN SO₄ AMPUL 1/4 mg. Seri No: 82632 (HAVER)

29— CALCİUM PİCKEN % 10 AMPUL Seri No: 3520 (ADEKA)

30— OTALGUT CH-GOUTTES Seri No: 204005 (20.5.1982 - 20.5.1983) (EN İLAÇLARI)

31— ADECAĞ GRANÜL Seri No: 1822 (AKSU LA. İLAÇ SAN.)

32— FERRO-VİTAL DRAJE Seri No: 209015 (Eylül - 1982) (ECZACIBAŞI)

33— % 5 DEKSTROZ Seri No: 2 F 4098 (İE. KİMYA EVİ TAŞ.)

34— ENDOSİN SÜSPANSİYON İÇİN TOZ Seri No: 2 D45 (AKDENİZ İLAÇ SAN.)

35— HOSTACİN N. ARTRENOL AMPUL Seri No: 2HIIWL B (TÜRK HOCEST SAN.)

36— POUPARYL AMPUL Seri No: 8202024 (ABDİ İBRAHİM)

37— % 5 DEKSTROZ SUDAKİ SOLÜSYON Seri No: 82 2117, 822245; 822266 (HAVER)

38— İZOLEKS PARENTERAL SOLÜSYON Seri No: 82716 (HAVER)

39— ANKALJİN FORTE AMPUL Seri No: O-F-06, O-G-16 ve O-E-08 (ANKA)

40— N60-ASTHMADOL SİROP Seri No: 207037 ve 820319 (Birleşik İlaç San.)

41— ROMANKA TABLET Seri No: O.D. 01 (ANKA)